

Els vigilants de la pàtria

El cas Carod ha derivat en part en el qüestionament dels serveis secrets espanyols i en el fet que vigilin polítics. El Centre Nacional d'Intel·ligència, però, no són els únics que espïen, i no només Esquerra Republicana de Catalunya, sinó també certs moviments socials, i des de fa anys.

Fraga té raó quan defensa que el Centre Nacional d'Intel·ligència (CNI) "ha de saber on és" Carod. Té raó si hom es mira amb els seus ulls la llei de creació d'aquest organisme dels serveis secrets espanyols. Òbviament, s'oblida de la Constitució. La llei del CNI, publicada al BOE el 7 de maig del 2002, deixa ben clar en l'article 1 l'objectiu del centre que substituï el CESID: "Facilitar al president del Govern i al Govern de la nació les informacions, anàlisis, estudis o propostes que permetin prevenir i evitar qualsevol perill, amenaça o agressió contra la independència o la integritat territorial d'Espanya, els interessos nacionals i l'estabilitat de l'estat de dret i les seves institucions."

Per tant, quan Manuel Fraga fa uns dies va dir que el CNI ha d'espïar "un senyor com Carod-Rovira, que opina públicament que cal separar-se d'Espanya", no feia res més que agafar-se, potser pels pèls però ben agafat, a un text legal.

Lògicament, ERC i altres partits han criticat que els serveis secrets espanyols es dediquin a vulnerar els drets més elementals espïant formacions democràtiques, i també tenen raó, fins i tot constitucional. De fet, ja la tenien abans, quan existia el CESID, creat el 1977 de la fusió del Servei Central de Documentació (SECED), dependent de Presidència, i del Servei d'Informació de l'Alt Estat Major (SIAEM). De res els va servir, però, ja que el CESID es va dedicar a assumptes tan tèrbols com els que ara tracta el CNI. Entre altres "mèrits", el

CESID va col·leccionar el de la implicació amb el 23-F, els GAL o les escoltes il·legals a Herri Batasuna (HB). Pel que fa a aquest darrer cas –potser semblant al de Carod–, va anar a parar als tribunals, i l'aleshores ministre de Defensa Eduardo Serra va reconèixer que tenien agents escoltant en el pis de dalt de la seu d'HB a Vitòria. Ara bé, també va justificar-se dient, amb molt poca credibilitat, que no espïaven HB sinó l'entorn d'ETA. En tot cas, aquest és un precedent que ERC ha estudiat a l'hora de presentar una denúncia al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC), no sols pel fet de saber si el CNI ha seguit Carod o ha escoltat converses seves, sinó també perquè, entre altres raons, es pot haver usat i filtrat informació secreta.

Abans que arribés el cas Carod, i després del cúmul de despropòsits aplegats pel CESID, Aznar es va proposar modernitzar els serveis secrets espanyols. El primer que va fer, l'any 2001, va ser col·locar per primer cop un civil al capdavant del CESID. L'home triat fou el diplomàtic Jorge Dezcàllar, fins aleshores ambaixador espanyol al Marroc. Aquest nomenament va ser ben rebut pel PSOE, ja que Dezcàllar havia treballat en l'administració socialista, i fins i tot va ser presentat en els mitjans de comunicació com un socialdemòcrata. Només el PNB, a través d'Iñaki Anasagasti, li va demanar que actués amb "mentalitat de civil" i que impedís l'espionatge de partits democràtics. De fet, el cap era civil, però la institució ha continuat depenent del Ministeri de Defensa i la ma-

El cas Carod ha obert de nou el debat al voltant dels serveis secrets espanyols i les llacunes legals que els envolten.

joria dels membres són militars o provenen de la policia.

Canvi de nom. Poc més d'un any després d'aquest nomenament, Aznar va impulsar el canvi de nom de la institució, i va afegir un gran salt pressupostari (de 138 milions d'euros el 2003) i alguns controls polítics i judicials. Només alguns, ja que, com va reconèixer el mateix Consell General del Poder Judicial

El jutge pot autoritzar punxar un telèfon durant tres mesos, i pot prorrogar-ho tantes vegades com vulgui

(CGPJ), la llei presenta algunes llacunes. En principi, i segons l'article 18 de la Constitució espanyola, per violar un domicili o intervenir les comunicacions de qualsevol persona cal un permís judicial, raó per la qual la llei orgànica que estableix els controls judicials al CNI fixa que el ple del CGPJ triarà un jutge per a un període de cinc anys, que serà l'encarregat de concedir les autoritzacions judicials per a aquest tipus d'activitats. Normalment les autoritzacions seran efectives al cap de 72 hores, però, això sí, aquest termini es pot reduir, "de manera extraordinària i per motius d'urgència", a 24 hores. Aquesta autorització teòricament caduca al cap de 24 hores en el cas de violació de domicili, i al cap de 3 mesos en el cas d'intercepció de comunicacions, "ambdós terminis prorrogables per successius períodes iguals en cas de necessitat".

Precisament una comissió d'estudis del CGPJ va criticar que, si bé aquestes lleis fixaven uns límits temporals a les autoritzacions, no en fixaven cap a les pròrrogues, per la qual cosa les autoritzacions per escoltar i entrar sense permís a casa de qualsevol ciutadà poden durar

molt. La comissió també va criticar que la llei "no especifica si hi ha cap mecanisme de revisió jurisdiccional" per les decisions del jutge.

Pel que fa a les llacunes polítiques, bàsicament es tracta del control parlamentari de l'activitat del CNI. En principi, la informació és tramesa pel director del CNI, que té nivell de secretari d'estat, al president espanyol, i, si escau, a alguns ministres -i, si escau molt, al líder de l'oposició-. A més, hi ha una Comissió Delegada per a Assumptes d'Intel·ligència que proposa els objectius anuals del CNI i que és presidida per un vicepresident del Govern i integrada pels ministres d'Exteriors, Defensa, Interior i Economia, el secretari general de la Presidència (actualment Javier Zarzalejos, germà del director del diari *Abc*), el secretari d'Estat de Seguretat i el secretari d'Estat director del CNI.

Control sense el Grup Mixt. El control parlamentari es restringeix a la informació que es pugui trametre a la Comissió de Secrets Oficials o de Fons Reservats, on hi ha representats tots els portaveus de cada grup parlamentari,

Dos talps descoberts

Una de les possibilitats que s'han publicat sobre l'origen de la filtració de les converses Carrod-ETA són els talps que pot tenir el CNI o bé a ETA i a Batasuna o bé a ERC i als Mossos, o bé a tots quatre llocs. De moment, però, els únics ambients que han aconseguit destapar l'activitat d'aquests agents encoberts han estat els moviments socials vinculats a l'*okupació* i l'antimilitarisme, que van descobrir Albert Martínez Hernando i Ángel Grandes Herreros, infiltrats en el moviment antimilitarista i proinsubmissió entre els anys 1991 i 1996.

Albert Martínez Hernando, que fou número 1 de la seva promoció policial, va aparèixer al col·lectiu Mili KK de Sants dient que tenia amics del mateix grup a l'Hospitalet, poc després de les manifestacions contra la guerra del golf Pèrsic el 1991, com va explicar EL TEMPS en el número 626. Just en aquella època el moviment antimilitarista estava molt pressionat per les forces policials, ja que buscaven dos joves que havien desertat. Albert Martínez va passar de Sants al Casal de la Pau de Barcelona, un centre neuràlgic de l'activitat insubmissa

i antimilitarista de la ciutat. Allí fins i tot va arribar a ser el responsable del sistema informàtic, a través del qual tenia accés a tot tipus de dades personals. A més, Martínez també va participar en trobades antimilitaristes diverses arreu dels Països Catalans i a Navarra. Des de l'antimilitarisme es va anar acostant al trotskisme i va participar en els campaments de la IV Internacional d'aquesta ideologia, amb altres insubmisos de la Lliga Comunista Revolucionària. Sempre duia un bon equip de fotografia i deia que feia reportatges per a diverses publicacions alternatives. L'atzar, però, va fer que es descobrís la seva doble identitat, quan un amic de la infància, que coneixia la seva formació policial i el seu vincle matrimonial amb una filla d'un coronel espanyol, s'estranyà de veure'l a Barcelona en àmbits pacifistes. Ja fos perquè es va sentir descobert o perquè el seu objectiu va passar aleshores de l'antimilitarisme als Grapo, el cas és que es va allunyar dels àmbits insubmisos de Barcelona, cap al juliol del 1995, amb l'excusa que havia entrat a treballar en una empresa d'ordinadors i que sovint s'havia de desplaçar. Poc després, però, se'l tornà a detectar a València, on havia contactat amb els Grapo a través del Partit Comunista d'Espanya reconstituït. El cap de l'escamot dels Grapo a València, José Ortí, va dir que Martínez va entrar a l'organització el 8 d'agost del 1995, però que al cap de poc temps van començar a sospitar perquè no volia participar en certes accions. Ortí va ser l'últim que el va veure.

A Barcelona, però, continuava l'interès de l'aleshores CESID (avui CNI) pel moviment antimilitarista. Així doncs, un cop va desaparèixer Martínez de l'escena, va entrar en acció Ángel Grandes. Entre el final del 1996 i l'inici del 1997,

El talp Albert Martínez es va infiltrar en els moviments proinsubmissió a partir de la guerra del Golf. Va ser descobert per casualitat.

Grandes va començar la seva "carrera" a partir de l'Ateneu Llibertari de Gràcia. Poc després va començar a fer un programa a l'emissora lliure Radio Línia 4, de Nou Barris, i amb aquesta excusa duia sempre una gravadora a sobre. També va entrar en contacte amb el Col·lectiu Zapatista i fins va anar a Chiapas com a brigadista, on la seva actitud va provocar alguns problemes. En tornar a Barcelona va reconduir la seva activitat cap al moviment *okupa* i de manera molt activa. Volia estar en totes les ocupacions i assemblees, però alhora vivia en un pis de lloguer pel qual pagava 360 euros. La seva frenètica activitat i certs comportaments "estranyos" (com dir que treballava a El Corte Inglés, quan no era cert) van fer que el seu entorn en comencés a sospitar. De les sospites es va passar al malestar, fins que un dia alguns dels seus companys li ho van plantejar directament. Després d'escoltar-los, i sense dir res, va abandonar la conversa i ja no el van veure mai més. Poc després, se'l va detectar a la Brigada d'Informació de la Policia Nacional a Sant Sebastià, i ara està imputat als jutjats de Madrid per l'assassinat de María del Carmen Pérez Márquez.

Martínez i Grandes van construir-se identitats paral·leles, fins i tot mares falses que presentaven als companys. Semblaven diferents, però els unia una obsessió: saber. Els unia també una altra cosa que pertany més aviat a l'anecdòtic i que vol engruixir allò de la realitat que supera la ficció: eren uns fanàtics de les maquetes d'avions de guerra. Només ells han estat descoberts, però entre els moviments socials i independentistes no es descarta que hi hagi més agents del CNI en actiu.

L'exambaixador espanyol al Marroc Jorge Dezcállar és el primer civil que dirigeix els espies de l'estat. Aznar el va col·locar al capdavant del CESID (ara CNI) el 2001.

excepte el del Grup Mixt, una mesura que ja es preveia amb el CESID i que es va fer per excloure els aleshores congressistes d'HB. La darrera trobada que va fer aquesta comissió va ser al setembre passat, on per primera vegada hi va ser present Dezcállar, i que es va filtrar ràpidament. Entre altres aspectes, en la comissió Dezcállar va presentar quines eren les prioritats del CNI: la lluita contra ETA i altres grups armats; l'anàlisi de la situació al Marroc i a països on Espanya té soldats; i les activitats de l'anomenat moviment antiglobalització. De fet, el mateix Dezcállar va arribar a dir fa un any en una compareixença parla-

**El Grup Mixt,
on hi ha ERC, és
l'únic grup al
Congrés espanyol
que no té
representant
a la Comissió de
Secrets Oficials**

mentària que el CNI tenia infiltrats en els grups antiglobalització.

En l'àmbit judicial i polític, doncs, hi ha certs controls, però realment queda en la foscor el cas dels agents encoberts i el fet que, un cop infiltrats, aquests cometin delictes, ja que no està regulat.

Sospites. A resultes del cas Carod han estat moltes les especulacions que s'han fet al voltant de les activitats del CNI.

Per exemple, el diari digital *Canarias Ahora* la setmana passada citava experts en intel·ligència militar que deien que els serveis secrets espanyols espionen ERC, però també el PNB, EA i BNG. Controls que segurament es fan no sols amb seguiments, sinó també interceptant comunicacions.

Diversos experts en serveis secrets consultats per aquest setmanari coincideixen a dir que el més probable és que el CNI obtingués la informació de la trobada Carod-ETA a través de les línies telefòniques que té intervingudes, tant a Catalunya com al País Basc, i no tant perquè seguissin l'exconseller en cap, una tasca que és molt més cara i difícil. Es calcula que un 80% de la informació que recaptin els serveis secrets és a través de les escoltes telefòniques, un sistema molt més senzill i barat que no pas el cost en recursos humans que comporten

els seguiments. Per exemple, només per seguir una persona sense que se n'adoni en un àmbit urbà durant un dia calen dotze persones, en grups de tres.

En el que sí que es discrepa és en la presència de membres del CNI a la Catalunya Nord. Dels 2.031 agents del CNI dispersats per dins i fora de l'estat, algunes d'aquestes fonts asseguren que unes desenes estan plenament integrats a les comarques nord-acatalanes, mentre que d'altres asseguren que els serveis secrets francesos són molt gelosos i no permetrien una presència tan nombrosa. El que sí que apunten aquestes fonts és que sovint els serveis secrets espanyols s'apunten "èxits" dels seus homòlegs francesos, en un gest que sovint és acceptat per ambdues bandes.

El CNI acostuma a cooptar els seus membres entre la Guàrdia Civil, ja que els membres d'aquest cos responen més al perfil de fidelitat absoluta i experiència que requereixen els serveis secrets. El mateix fet de viure en casernes —per tant, en certa manera separats de la població— fa que siguin més fiables pel CNI. Això no vol dir que els serveis secrets no cooptin agents d'altres cossos.

Tot i els majors mitjans de què disposa el CNI, també tots els altres cossos policials i militars es dediquen a l'espionatge, especialment dels moviments antiglobalització, independentistes, *okupes* i diversos grups anomenats antisistema. Una quantitat que no significa automàticament alts graus de qualitat, especialment pel que fa a la coordinació i a compartir la informació i les actuacions. A diferència del CNI, que és el centre amb més capacitat per infiltrar agents, la Guàrdia Civil i la Policia també acostumen a fer seguiments, interceptacions de comunicacions i, sobretot, a tenir la pròpia xarxa d'informadors, alguns dels quals treballen de forma vocacional i altres a conseqüència de la seva situació econòmica o personal. Aquests confidents, anomenats *xotas*, poden cobrar, per exemple, uns 240 euros per una "informació rellevant", i són enviats a assemblees, centres socials *okupats* i manifestacions.

D'entre tots els cossos, i deixant a part el CNI, la Guàrdia Civil és la que més treballa i la que té més dades en el camp

de la informació. De fet, senzillament és una qüestió d'optimització de recursos: amb el desplegament dels Mossos a Catalunya es van quedar sense competències i poden reconduir recursos humans i d'infraestructura cap a aquestes tasques.

Mortadelo. A més dels confidents, la Policia Nacional també té un seguit d'agents especialitzats a acostar-se als moviments que volen seguir i a algunes de les seves activitats més obertes, sense que això signifiqui una infiltració. Alguns d'aquests agents, després de la seva dilatada "carrera", ja són coneguts entre els moviments socials i fins i tot tenen pseudònims com *Melenas*, *Mortadelo* o *Carachafada*. Algun d'aquests ha arribat a treure la pistola més d'una vegada i ha amenaçat persones que es manifestaven pacíficament, com l'any 1999 a Cornellà (Baix Llobregat) davant la visita de l'aleshores ministre de Treball Manuel Pimentel.

Amb la Brigada d'Informació de la Policia hi treballa molt estretament la Unitat d'Intervenció Policial (UIP), els responsables de la qual han rebut crítiques i alguna querella per les seves actuacions. Tenen una organització militaritzada, i cada UIP és formada per uns 200 agents. La UIP de Barcelona, que duu el nom de Jaguar –totes aquestes unitats duen nom de felins–, disposa de caserna pròpia i es trasllada sovint al País Basc. València també disposa d'una UIP pròpia, mentre que a les Illes hi destinen agents i no tenen una unitat d'aquest tipus de manera estable.

Sobre la Brigada d'Informació i la UIP de Barcelona, l'advocat Jaume Asens, especialitzat en moviments socials, explica alguns aspectes del seu funcionament respecte al moviment *okupa* al llibre de propera publicació *Dónde estan las llaves. Prácticas y contextos del movimiento de okupación* (Ed. Antonio Machado). Segons Asens, la Brigada d'Informació, "si bé al principi dóna preferència a aquesta funció preventiva de servei d'intel·ligència destinat a la investigació, infiltració i control difús, després adopta una autonomia creixent i intervé activament amb iniciatives repressives més brutes, es mou en un marge discrecional d'actuació més gran, fins

Jorge Dezcàllar va reconèixer ara fa unes mesos que un dels objectius del Centre Nacional d'Intel·ligència són les persones que es mouen dins dels grups antiglobalització. El CNI acostuma a cooptar els seus agents de la Guàrdia Civil, tot i que també té membres procedents d'altres cossos policials i, en menor mesura, de l'àmbit civil.

JORDI PLAY / EFE

al punt que a partir de la seva intervenció del 24 de juny del 2001 a Barcelona comença a parlar-se d'una 'nova desviació policíaca'. Paral·lelament, aquestes unitats policials no oblidem que per als bons resultats de la seva feina és molt important la relació amb els mitjans de comunicació. Així, segons Asens, "a partir del 1996 la Brigada d'Informació tindrà el protagonisme principal amb la filtració d'informes policials, en el context d'una reorientació estratègica de la tasca policial cap als mitjans per aconse-

**A part del CNI,
la Guàrdia Civil és
el cos que més
treballa i el que
té més dades
en el camp de la
informació**

Una de les prioritats d'Aznar ha estat la reforma dels serveis secrets espanyols, que no només ha mirat de modernitzar-los sinó també de triplicar-los el pressupost.

Guàrdia Civil, Policia Nacional, Mossos d'Esquadra i fins i tot la Guàrdia Urbana de Barcelona tenen serveis d'informació

guir una major eficàcia i legitimitat de la seva actuació. Aquesta orientació és beneficiada pels incentius econòmics que el Pla Policia 2000 preveu per als comandaments policials quan aquests demostren tenir 'fàcil accés als mitjans de comunicació i utilitzar-los en benefici de la imatge i l'operativitat'".

Fins i tot la Guàrdia Urbana de Barcelona té serveis d'informació, creats de manera molt incipient i reduïda a partir dels Jocs Olímpics del 1992. Fa cinc anys que els agents d'aquest grup, a més de la Unitat de Policia Administrativa i de Seguretat (UPAS) –la que s'encarrega dels desallotjaments que fa la Guàrdia Urbana–, disposen d'una caserna pròpia a la Zona Franca separada de la resta del cos de policia municipal, també amb intendència pròpia i que aplega uns 100 agents. La Guàrdia Urbana de Barcelona, que depèn del regidor de Via Pública, Jordi Hereu, és dirigida per un superintendent, que té cinc intendents per sota, un dels quals és el responsable de l'UPAS.

A tot això s'afegeix la Brigada d'Informació dels Mossos d'Esquadra, per acabar de completar el quadre d'antenes que es mouen pel país, sovint més enllà de la llei. El cas Carod ha estat segurament la punta d'un immens iceberg, encara amb moltes ombres on caldria posar-hi llum i taquígrafs.

Oriol Cortacans

C

Cultura Museus

**Museu d'Història
de Catalunya**

Passeja't per la història

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Horari
De dimarts a dissabte: 10 h - 19 h
Dimecres: fins a les 20 h
Diumenges i festius: 10 h - 14.30 h
Dilluns no festius: tancat

Museu d'Història de Catalunya
Pl. Pau Vila 3, Barcelona
T: 932 254 700
Web: //cultura.gencat.es/museus/mhc
mhc.cultura@gencat.net